

Uvodnik • Editorial

Drage čitateljice i čitatelji,

Pred nama je drugi broj časopisa u 2022. godini, a rat u Ukrajini još uvijek traje. Nastavljamo podupirati Ukrajinu u njezinoj borbi za slobodu, što smo obilježili i bojama njezine zastave na koricama ovoga godišta časopisa *Libri & Liberi*. Iskreno se nadamo pravednu miru i oslobođanju cijele zemlje od ruske agresije u što je moguće kraćem vremenu.

S tim mislima, pozivam vas da pročitate radove u ovom broju. Jörg Meibauer piše o djelima moderne arhitekture na koje se upućuje u njemačkim dječjim knjigama, izdvajajući najvažnije arhitekture toga vremena i njihove zgrade te takva mjesta u dječjoj književnosti interpretira u svjetlu ideologije koja se prenosi analiziranim naslovima. Carina Rodrigues analizira slikovnice Manuele Bacelar koje smatra pretečama novijih pojava u portugalskoj dječjoj ilustraciji s obzirom na njihovu intertekstualnost, višeznačnost i zahtjevnost za čitatelje.

Dávid Dziak donosi rezultate svojega istraživanja o načinu na koji djeca mlađe školske dobi doživljavaju književne junake i o tom jesu li oni prosocijalni književni uzori mladim čitateljima. Zaključuje da razumijevanje junačkih likova može učinkovito pripomoći njihovu odgoju.

Matijas Baković napisao je povijesno-terminološko istraživanje, analizirajući hrvatske rječnike iz 19. stoljeća kako bi otkrio povijesne hrvatske nazivke za slikovnicu. Prvi se hrvatski izrazi javljaju u prijevodu njemačke riječi „Bilderbuch“ sredinom 19. stoljeća. Autor je pronašao nekoliko hrvatskih leksičkih ekvivalenata koji označavaju tu vrstu knjige, uključujući i danas općeprihvaćeni nazivak „slikovnica“, koji je izvorno imao nešto drukčije značenje.

Peti se rad odnosi na roman *Die rote Zora und ihre Bande* (*Crvenokosa Zora i njezina družina*) Kurta Helda iz 1941. godine, koji je 76 godina čekao na hrvatski prijevod. Ivana Odža ističe da roman zbog odgođenoga prijevoda nije utjecao na razvoj hrvatske dječje književnosti u svoje vrijeme. Autorica uspoređuje protagonisticu Zoru, malu Senjanku na čelu dječje družine, sa ženskim likovima u kanonskim djelima hrvatske dječje književnosti druge polovice 20. stoljeća te razmatra pitanje je li taj lik mogao utjecati na hrvatske pisce da je roman preveden ranije.

Rubrika Baština predstavlja neke od najmanjih hrvatskih slikovnica uopće, koje su gotovo sasvim zaboravljene. Tri nakladnička niza objavljena su kao „odkupni“ znakovi u nakladi posebnoga odjela hrvatske vlade u prvoj polovici 1940-ih godina. Berislav Majhut otkriva okolnosti njihova pojavljivanja te opisuje njihovu svrhu. Objavljujemo faksimile 16 od ukupno 22 knjižice.

Na kraju, pozivam vas da pošaljete prilog za posebno izdanje časopisa o književnim djelima u stihu, koje planiramo objaviti kao drugi broj sljedećega godišta, 2023. godine. Slijedi tekst **Poziva autorima za slanje priloga za posebno izdanje.**

Stih za djecu i stih za odrasle

Autorski opusi koji su istovremeno otvoreni književnosti za djecu i književnosti za odrasle nisu nova pojava. Neka od najznačajnijih književnih imena koja danas općeprihvaćeno smatramo klasicima, poput Hansa Christiana Andersena, Oscara Wildea, Charlesa Dickensa, Lava Tolstoja, T.S. Eliota ili Roalda Dahla, usporedno su objavljivala knjige za odrasle i one za djecu i/ili mlade, a to su činili čak i neki od rodonočelnika književnoga modernizma i eksperimentalnosti, poput Daniila Harmsa ili Jamesa Joycea. Takva praksa nije strana ni hrvatskim autorima.

Pjesnici među njima imaju posebnu ulogu koja postaje sve značajnija s prodorom modernih, tematski i stilski otvorenih poetika kakve, primjerice, reprezentiraju autori prve polovice 20. stoljeća, poput Vladimira Nazora, Dragutina Tadijanovića i Ivana Gorana Kovačića, a još više oni koji se javljaju poslije, poput Grigora Viteza, Paje Kanižaja ili Luke Paljetka.

Među njima posebno mjesto, zbog broja objavljenih knjiga, ali i zbog recepcije, ima Vesna Parun (1922. – 2010.), književnica čiju stotu obljetnicu rođenja obilježavamo upravo ove godine i koja nerijetko priskrbljuje odrednicu „najveće hrvatske pjesnikinje 20. stoljeća“. Vesna Parun gotovo je cijeli svoj spisateljski vijek putovala paralelnim književnim kolosijecima, iako je široj javnosti svakako poznatija po djelima za odrasle. Već 1958. godine objavljuje dvije pjesničke zbirke za djecu – *Patka Zlatka* i *Zec mudrijan* – a takvu će praksu nastaviti i dalje, dosežući estetske i recepcijske vrhunce u knjizi pripovjedne poezije, svojevrsnom romanu u stihovima *Mačak Džingiskan* i *Miki Trasi* (objavljenom 1968. i ovjenčanom nagradom „Grigor Vitez“), kao i u kasnijim knjigama o pustolovinama dvojice lucidnih mačaka.

Upravo nam je stvaralaštvo Vesne Parun poticaj za pripremu tematskoga broja posvećena autoricama i autorima koji od sredine dvadesetoga stoljeća pišu stihove za djecu i za odrasle, uključujući pripovjedne stihovane forme i dramska djela u stihovima (igrokaze). U središtu su zanimanja sličnosti i razlike između književnosti u stihu za djecu i za odrasle (opće ili predisponirane konkretnim autorskim praksama), kao i tzv. ukrižena (*crossover*) književnost koja prekoračuje dobne i žanrovske granice. Želja nam je dobiti nove uvide u opuse „dvostrukih“ autora iz Hrvatske te iz drugih europskih i svjetskih književnosti, analize pojedinih djela, tema, svjetonazora, ideja, stilova, žanrova i književnih postupaka.

U čem su razlike i sličnosti između onih segmenata pojedinih opusa koji su namijenjeni djeci, i onih koji su namijenjeni odraslomu recipijentu? Koja su načela funkcioniranja stiha za djecu, a koja stiha za odrasle? Mijenjaju li se pojedine poetičko-stilske i svjetonazorske paradigme na isti način i jednakim tempom u tekstovima za djecu kao u onima za odrasle? Koji vidovi ukriženih tekstova u stihu mogu potaknuti međugeneracijske odnose i na koji način? Postoji li granica između stihova upućenih dječjemu i onih upućenih odraslomu čitatelju i, ako postoji, je li jasna? To su samo neke od podtema koje ova intrigantna problematika nudi.

Rok za slanje radova je 15. svibnja 2023., a više o ovom pozivu možete naći na mrežnoj stranici <<http://www.librietliberi.org>>.

U nadi da će vas navedena tema potaknuti na slanje priloga za naš tematski broj, veselimo se unaprijed vašim radovima. Također se nadam da će i stranice ovoga broja privući vašu pozornost i zanimanje.

Smiljana Narančić Kovač

Dear Readers,

Our second issue for 2022 is here, and the war in Ukraine is still raging. We continue to express our support for Ukraine, emphasising this with the colours of its flag on our covers. We sincerely hope for a just peace and the liberation of the whole country.

With these thoughts, I am inviting you to read the papers in this issue. Jörg Meibauer writes about references to modern architecture in German children's literature and picturebooks, focuses on some of the most important architects of the period and their renowned buildings, and considers them through the lens of the ideology that underscores the analysed titles. Carina Rodrigues analyses Manuela Bacelar's picturebooks as precursors of recent developments in Portuguese illustration for children, especially in terms of their intertextuality, multiple semiosis and the challenges they pose to the reader.

Dávid Dziak presents the results of his research on how younger schoolchildren perceive literary heroes, and whether such protagonists function as prosocial literary role models for young readers. He arrives at the conclusion that heroic characters can effectively help in the prosocial upbringing of primary pupils.

Matijas Baković makes a contribution to terminology research, exploring Croatian 19th-century dictionaries to discover earlier Croatian words for picturebook. The first Croatian terms appear as translations of the German word "*Bilderbuch*" in the mid-19th century, and the author finds several Croatian lexical equivalents used to denote this kind of book, including the now generally accepted term "*slikovnica*", which originally had a different meaning.

The fifth paper examines the 1941 novel *Die rote Zora und ihre Bande* [Red Zora and Her Gang] by Kurt Held (Kurt Kläber), which waited 76 years for its Croatian translation to appear. Ivana Odža points out that this novel is set in the Croatian town of Senj but, due to its postponed translation, did not contribute to Croatian children's literature. She compares the female protagonist Zora as a gang leader with female characters in the canon of Croatian children's fiction in the second half of the 20th century and ponders whether Zora's character would have influenced the way the canon developed had the novel been translated earlier.

The Dusty Covers section presents some of the smallest Croatian picturebooks ever published, almost completely forgotten until the present day. Three series of booklets were issued as charity tokens by a Croatian government department in the first

half of the 1940s. Berislav Majhut reveals the circumstances of their appearance, and describes their function and history. We also reproduce facsimiles of 16 out of the total of 22 booklets.

Finally, I wish to invite you to send a contribution for a special issue of *Libri & Liberi* on literature in verse, which is planned for the second issue of our next volume in 2023. Here is the **Call for Papers**:

Verse for Children and Verse for Adults

Literature that simultaneously fits into the fields of children's and adult literature is readily found in almost all cultures and historical periods. Some of the greatest authors of classics, including Hans Christian Andersen, Oscar Wilde, Charles Dickens, Leo Tolstoy, T.S. Eliot, and Roald Dahl, published books for adults and for children, and so did the founders of literary modernism and experimentalism, such as Daniil Harms and James Joyce. Many poets can be found among them, especially the representatives of modern, thematically and stylistically open poetics. They lead "double" literary lives by writing both for children and adults, although, of course, not always with the same success, or with the same intensity. This practice is not foreign to Croatian authors and poets, either. Among them, Vesna Parun (1922–2010) holds a very special place, and is considered to be the greatest Croatian poetess of the 20th century. We are celebrating the centenary of her birth in 2022. Vesna Parun published verses for both children and adults throughout her life, although she is better known for the latter. Her first poetry collections for children – *Patka Zlatka* [Goldie the Duck] and *Zec mudrijan* [Wise Rabbit] – appeared in 1958, and one of her most successful children's books is a novella in verse about the adventures and voyages of two bright cats, *Mačak Džingiskan i Miki Trasi* [Genghis Khan the Cat and Miki Trasi], originally published in 1968 and which has since appeared in several new editions and theatrical adaptations.

Vesna Parun's work has prompted us to prepare a special thematic issue on verse for children and verse for adults, dedicated in particular to authors who, since the mid-twentieth century, wrote poems, narrative verse forms, or plays in verse for both children and adults.

We welcome papers on the similarities and differences between literature in verse for children and for adults (both in general and regarding specific authors), as well as on crossover literature, which transcends age and genre boundaries. We wish to gain new insights into the works of "double" authors from Croatia and other European and world literatures through analyses of individual works, themes, worldviews, ideas, styles, genres, and literary techniques. Examples of topics that this intriguing theme may embrace include the following: Which principles govern verse for children, and which verse for adults? Do certain poetic-stylistic and worldview paradigms change over time in the same way and at the same pace in texts for children as they do in texts for adults? Which aspects of crossover verse (are likely to) initiate intergenerational relationships and in what ways? Is there a borderline between verse aimed at a child-reader and verse aimed at an adult-reader, and, if so, is it clear?

The deadline for contributions is 15 May 2022. You can find more details regarding this call for papers at <www.librietliberi.org>.

We hope that this theme will inspire you to contribute to our special issue and are looking forward to receiving your papers. I also very much hope that the pages of this issue will attract your attention and interest.

Smiljana Narančić Kovač